No. ५६७-घ

Title वाणीभूषणम्

Author दामोदरः

Extent १३ Age

Subject छन्दःशास्त्रम्

वाणीभूषणम्

५८[illegible]७

१ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

वातिकभूषण

२

ॐ नमः शिवाय ॥ राजत्कुंजरराजकान्तिविमलोदंचद्धकूलाकृति भ्राजन्नागफणामणिव्र
विलसन्मुक्तामणिग्रामणि । पादांभोजभुजंगफूत्कृतिलिरणन्मंजीरमंजुद्युतिश्रेयो वः
श्री १ शिवशैलराजसुतयोर्द्दियादभिन्नं वपुः ॥ अलसधियः प्राकृतमपि सुधियः केचिद्भवन्ती
ति । कृतिरेषाममतेषामातनुतामीजदपितोषं ॥ दीर्घघोषकुलोद्भूतदामोदर इति श्रुतः ।
छन्दसां लक्षणं तेन सोदाहरणमुच्यते ॥ संयोगिपूर्वं सविसर्गकं च दीर्घस्वरैः संगतमन्
त्ययं वा । विद्यादनुस्वारसमन्वितं च गुर्वक्षरं वक्रमिहद्विमात्रं ॥ संयोगिपूर्वोपि लघुः

क्व विस्याद्वर्णास्त्र प्रकृत्यादिगतो विभाषा । एउक्कवित्वात्कृतके ल ब्रूस्त इकीतया विंदु पुतेपाठितया ॥
छठडढणा इति गणाः स्युः षट्पंच चतुस्त्रिद्विगममात्राणां । तेषां च त्र्योदशाष्टकपंच त्रि
द्विप्रभेदाः स्युः ॥ प्रथमगुरोरधो लघु दत्वा शेषं समानमितरेण । उद्धृतं गुरुफल लघु वा प्र
स्तारः सर्वलघुयावत् ॥ शिवशशि दिनपति सुरपति शेषादि सरोजधात्र कलि चंद्राः
ध्रुवधर्मशालिकराः षण्मात्रेस्युस्त्रयोदश विभेदाः ॥ इन्द्रासनमथ सूरश्चापो हीरश्च
शेखरं वापि । अहिगण पापगणाविति पंचकलानां च नामानि ॥ विविध प्रकरणानामो पंच

कलः पिंगलेनोक्तः। गजरथतुरंगमपदातिसंज्ञकः स्याच्चतुर्मात्रः॥ सुनरेन्द्राधिपकुंजर
पर्यायो दंतमेघयोश्चापि। ऐरावततारापतिरित्यादि लघ्वोश्चपंचमात्रस्य॥ पक्षिविडालमृ
गेन्द्रामृतवीणाधसगरुडाख्याः। जोहलकामिति च संज्ञा मध्यलघोः पंचमात्रस्य॥ कर्णस्या
श्री २ त्कुरुपगलं गुर्वन्तः करतलो ज्ञेयः। आदिगुरुर्वसुचरणं चतुर्लघु द्विजवरो भवति॥ करवा
ह्वोः पर्यायं प्रहरणभुजयोरलंकाराः। वज्रं रत्नमिति स्युर्गुर्वन्तश्चतुःकलसंज्ञा॥ अन्च
गजमनुजपतयो वसुधाधिपचक्रवर्तिगोपालाः। नायकनृपतिपयोधरास्तवइतिमध्य

गुरुसंज्ञाः॥ तातपितामहदहनाः पदपर्यायश्च शंडवलभद्रो जंघायुगलं च रतिरित्या
दि गुरौ स्युश्चतुःकले संज्ञाः॥ ध्वजचिह्नचिरचिरालयतो मरतुंबुरकचूतमालाश्च। सर
रसवासपवनवलयं लघ्वादि त्रिकलनामानि॥ तालपटहकरतालाः सुरपतिरानंद
तूर्यपर्यायाः निर्वाणसमुद्रावपि गुर्वादि त्रिकलनामानि॥ तांडवसात्त्विकभावा नारी
च त्रिलघुनामानि॥ नूपुरगुरुरसना चामरकंकणमंजीरताटंकाः। कुंडलहारौ वलयं
गुरुनामानीति कथितानि॥ शरमेरुदंडकनकं शंखरवौ पुष्पगंधकुसुमानि। स्पर्शरसौ

विति संज्ञा मात्रा मात्रस्य पिंगलेनोक्ताः ॥ मगणस्त्रिगुरुकस्त्रिलघुर्नगणो भगणा
3 दिगुरुर्यगणादिलघुः । गुरुमध्यगजो लघुमध्यगरः सगणोन्त्यगुरुस्तगणोन्त्यलघुः ॥
मही जला नला न्तकाः सूर्यमेन्दुपंनगाः । फणी[illegible]रेण कीर्त्तिता गणाष्टके ष्टदे
श्री 3 ताः । मः संपदं वितनुते नगणो यशांसि श्रेयश्च लमौति: [illegible]णो । जगणो जयांब च देशाद्वि
नाशयति जो रगणो निहंति गाष्टं विनाशयति सस्त [illegible]र्थहं ज्ञा ॥ मैत्री मगणनगणा
यो र्भगणयगणयो श्च वृत्यता भवति । उदासं जनगणयो रारि भावः सगणतगणयोरुद्धि

ता

तः ॥ मित्रयोरुद्दिष्टिर्जयस्यान्मित्रभृत्ययोः ॥ मित्रोदासीनयोर्नश्रीः स्यात्पीडा मित्रवैरिणोः ॥ कार्यस्या
द्भृत्यमित्राभ्यां भृत्याभ्यां सर्वशासनं । भृत्योदासीनयोर्हानिर्जिर्णाराबो भृत्यवैरिणोः । उदासीनवयस्याभ्यां
समसाधारणं फलं । स्यादुदासीनभृत्याभ्यां स्वाच्छन्दिसर्वतोसुखी । उदासीनाभ्यां फलाभावः परात्यो विं
रोधिता । शत्रुमित्रफलं शून्यं स्त्रीनाशः शत्रुभृत्ययोः । शत्रूदासीनयोर्हानिः शत्रुभ्यां नायकक्ष
यः ॥ दत्वापूर्वयुगांकं गुरुशीर्षांकं विलुप्यशेषांके । अंकैरितोवशिष्टैः शिष्टैरुद्दिष्टमुद्दिष्टं ॥
नष्टे कृत्वा कलाः सर्वाः । पूर्वयुग्मांकयोजिताः । पृष्टांकहीनशेषांकं येनयेनैवपूर्यते । परांकला
मुपादायतत्रगुरुर्भवेत ॥ नानाच्छंदनष्टमेतत्तु फणिराजेनभाषितं ॥ उद्दिष्टे वर्णापरिदत्वाद्विगुणाक्रमे

छ्रा ३

णांकं । एकं लघुवर्णांकेदन्योद्दिष्टं विजानीत ॥ नष्टांकेकृत्वा द्वाभ्यां समभागे लघुर्भवेत् । दत्वैकं वि
षमे भागः कार्यस्तत्र गुरुर्भवेत् ॥ कोष्ठमस्तारसंख्यातंमेत्वाद्योरेकाविन्हितं । शीर्षकोष्ठद्वयांके
५ नशून्यकोष्ठपूरयेत् ॥ द्वयंद्वयंसमंकोष्ठं कृत्वान्ते ष्ठेकमर्पयेत् । एकद्वेकचैक चतुःक्रमेण
श्री ४ प्रथमेष्वपि ॥ शीर्षांकात्परांकाभ्यां शेषकोष्ठानप्रपूरयेत् ॥ मात्रामेरुरयंदुर्गः सर्वेषामतिदुर्गमः ॥ ऽथेकोद्दु
द्दिष्टवद्दत्वाशेषकैः पूर्वनपासयेत । एकैकेकगुरुकंज्ञेयं द्वयं द्वाभ्यां त्रिभिस्त्रयं ॥ एषा वर्णपताकाकी
त्तिपताकाधिराजस्य । एकैकमत्रमुत्क्वाज्ञेया मात्रापताकापि ॥ ॥ आदिस्तृतीये द्वादशदशार्ध मात्रा
द्वितीयचरणेव । उर्यपंचदशास्विगाथेयं पिंगलप्रोक्ता ॥ सप्ततुरगाः सदीर्घाः षष्ठेजगणो द्विजोथवा न

वतिषष्ठंलघ्वूत्तरदले विषमेजगणोनगाथ्यास्ताः ॥ यथ ॥ उदितेइंदुवंद्रनिकरे प्रसरन्तिसमंततोंधकाराणि ।
घनपवनेपिलतायानिस्पंदत्वंसुमुखिचित्रं ॥ गाथा ॥ गाथोत्तरदलतुल्यंपूर्वदलंयदिभवतिवाले ॥ ता
मिहफणिपतिभणितामुपगीतिवर्णयंतिजनाः ॥ यथा ॥ त्वद्दर्शनदिवसावधिसावधिनोवाधतेमदनः ।
सणमपियामतियामोदिवसतिदिवसास्तुकल्पंति ॥ उपगीति ॥ गाथाद्वितीयतुर्यौपादौभवतोयदा
त्वविपरीतौ । सेयंभवतिविगाथाफणिनायकपिंगलप्रोक्ता ॥ यथा ॥ वृंदारण्यविहारीवल्लववनारीमनो ।
हारी । गोपालीकरतालीनर्त्तनशालीपुनमाली ॥ विगाथा ॥ गाथाद्वितीयतुर्यौवष्टादशमात्रकौयदा
भवतःमात्राषष्टिरारीराप्रोक्तासागीतिरिहफणिपतिना ॥ यथा ॥ अपिधृतिमोचनलोचनवदकचमुप
यासिसविधमेणदृशः । निक्रांतायामस्यांतवदुश्चरितेनमाविधदिशाल्यं ॥ गीति ॥ यदिगाथातुर्यपदंवि

सद्भसि

शलिमात्रंचगाथिनीभवति । फणिपतिपिंगलभणितं । तद्विपरीतंतुसिंहिणीवृत्तं ॥ यथा ॥ वंदेसविद्दनगनं
नवजलधररुचिरमिंदिरारमणं । नन्दानंदनिदानं वृन्दारकवृन्दवन्दितपदांभोजं ॥ गाथिनी ॥ वाणी
श्री ऽ यस्यरसाला प्रागल्भ्यं भवतिभूमिपतीनां । कृत्येषुनिःकलुखता तस्यश्रीः सर्वतोभवति ॥ सिंहिणी ॥
स्कंधकमितितत्कथितं यत्रचतुःकलगणाष्टकेनार्द्धंस्यात् । तत्तुल्यमग्रिमदलं भवति चतुःषष्टि
५ मात्रकशरीरमिदं ॥ यथा ॥ अयमेति विमलविद्युत्करवालकरालवलितजलधरकालः । उद्यन्न
वघनगर्ज्जिततर्जितपथिकांगनाहृदयनिवहतलः ॥ स्कंधक ॥ षट्कलतुरगौ त्रिकलमपि विष
मपदेविनिधेहि । समपादांतेचैकवालमितिदोहामवधेहि ॥ यथा ॥ चरणसरोरुहमस्तुहृदिमदुद
नेतवनाम । वस्तुविरूपंयावदसुभैरमयमनेनामभराम ॥ दोहा ॥ द्विजवरगणयुगमिहहि त्रिलघुक

गणमथतनुहि । सुललित कलितरसपदि सरासजमुखि भवतियदि जगति विदितसुललितमिति वरम
णिपतिरितिवदति ॥ यथा ॥ प्रविचलकुवलयनयन कृतजलनिधिवरशयन दितितनयनिवहमदश
मन । नयिवरमुपनय मुनिरमनिनवजलधररुचिर ॥ सुललिता ॥ रोलावृत्तमेवेहिनागपतिपिंगलभणि
तं प्रतिपदमिह चतुराधिककलाविंशतिपरिगणितं । एकादशमथिविरतिरखिलजनचित्ताकरणं सुललि
तपदमदकारिविमलकविकंठाभरणं ॥ यथा ॥ तरतिपयोनिधिसलिलमयतिगिरिशिखरशिखोपरि वि
शतिरसातलमटति यशस्तवसकलदिशः परि । गगनगमनमभिनयति समंशशिनाप्रियमेवति चित्रमि
दंनतथापिनवं तं भूपविमुंचति । रोला ॥ दशसप्तवर्णमिहचरणयप्रथमचरणं द्वितीयमष्टादशकलितमा
तिहृदयहरणं । ईदृशमुत्तरदलमपि कलयहृदयसंधानकं नागपतिपिंगलभणितमितिशठगुणंधानकं ॥

6 श्री ६

यथा॥ गर्जति नवजलधरः परिनृत्यति शिखिनिवहो नीपवनी मवधूयवहति दक्षिणगंधवहः। दूरे दयितः कथ
यसखि किमिह करवै प्रज्वालयदहनं पिति शलभमनुकरवै॥ गंधान॥ चौपैआ हन्नं त्रिंशन्मात्रं पिंगलप
तिपिंगलगीतं कुरुसप्तचतुरंगमनलति हृदयं गमभमन्ते गुरुमुपनीतं। यदिदशवसुरविनिःस्थल्द्वी विरतिः क्रिय
ते यतिरभिरामं सपदि श्रवसमयेन्दपतिः कवये वितरति संसदि कामं॥ यथा॥ कालियकुलरंजन दुरितवि
भंजन सज्जनरंजनकारी गोवर्द्धनधारी गोपविहारी वृन्दावनसंचारी। कृतदुर्जयदानवपालिमथन
वमुदितारवंडलपाली संगतगोपाली त्रिभुवनशाली भवतु मुदे वनमाली॥ चौपैया॥ इह सप्तचतुःकलग
ण निर्मितपद त्रिलघुविरामं भवति यदि। नागाधिपपिंगलभणितसुमंगलवृत्तमिदं द्विपदि॥ यथा॥ हृ
दितावदने कः स्फुरति विवेकस्तपसि मनो नियतं भवति। यावन्नवरुणि निजनातरुणी स्मितसुभगं नवि

लोकजति ॥ घत्ता ॥ एकादशविश्रामिसप्तविरामियदिघत्ताहत्तंभवति । छन्दोघत्तानन्दमिदमानंदका
रिनागराजपिंगपतिरितिवदति ॥ मधुरस्मितलवशालियदिवनमालि वदनकमलमवलोकये । अथ
रसुधारसधामपरमभिरामभवलंवेजीवितमये ॥ घत्तानन्द ॥ प्रथममुपनयरामगणत्रितयमङ्गिगणेन
सुदंड मितिपदानि विषमानिसंविन्नु समपदेच षण्यंच सप्तषष्टिकलमेतदानन्नु । एवंपंचपदानिकुरु
दोहामध्येदेहि भुजगराजपिंगभणितनवपदमेतद्देवाहि ॥ विहरमानिनिमानमपहाय रमयरमण
मतिशयितकपटकलकवति किमुविनश्यसि यौवनमिदमतिचपलमचलनदीगतिनपश्यसि । अनुभ
वकुरिपरिरंभसुखमितिवदकोपि मुग्धामाधवमधिसपदिकुरुकारण्यमितोपि ॥ नवपद ॥ चत्वारिचतुः
कलकानिधेहि नत्रापिजगणमंतेविधेहि । भणितफणिपतिपिंगलेनप्रज्ञ,टिकासाषोडशकलेन ॥

प्रपटिका ॥ छंदसिषोडशकलेविलासिनिप्रतिपदमन्तेयमकविलासिनि । अलिल्लानामपयोधर
विरहिनि शेषेनियतलघुद्वयधारिणि ॥ यथा त्वमपिपापमपनयनमनमाधव गतिरसिजगतः स
ततमुमाधव । सेवितुमहमिछामिभवत्पदमनुगतजनतादत्तपरमपद ॥ अलिल्ला ॥ अक्षगुरल
घुनियमविरहितं भुजगराजपिंगलपरिलपिलपितं । नवतिसुगुंफितषेडशकलकलकं वाणीभू
श्री
पा षापादाकुलकं ॥ यथा ॥ किंकीनाशपाशधरगर्जसि मामुपगम्यकासभरमर्जसि । हरिचरणंशर
णनहिपश्यसियन्नामश्रवणादपिनश्यसि ॥ पादाकुलक ॥ षट्कलमादौ तदनु चतुष्कलगं परिसं
चितु शेषेद्विकलंकलयचतुःपदमेवंसंतनु छन्दः षट्पदनामनवतिमणिनायकगीतं रङ्गविर

मुपनीतं । उल्लालयुगलमत्र च भवेद्दष्टां विशकलाभिर्तं २८ एषु पंचदशे विरतीयुतं पवनादपि गुणिगण
क्षितं ॥ यथा ॥ वामकरोदरकलितकमलसोदरसुचिवदना गुरुपुरतो पितवैवनामजल्पति गुरुमदना ।
भवदमिलिं०रवनविशेषरभसपरिशेषितदिवसा मुंचति चंद्रनयेन रजनिमधिजीवनमपि सा । हृदि विनि
क्षितभवदभिसाररसंगततंदनंगवति भवदीयविलोकनमंतरा न०नोरथसुखमनुमति ॥ षट्पदैः षट्चतुः
कलगणनिर्मितपदकरपदकाभि द्विजसहिता सा पद्मावतिका विबुधवसुभक्तिता जगणविरहिता सुक
विहिता । यदि दश वसु भुवने भवति विरामः सकलाभिमतफलाय तदा । फणिनायकपिंगलभणितसु
भंगलरसिकमनः संविहितमदा ॥ यथा ॥ विविधासुरनाशन दुरितविनाशन तव चरणद्वयमानन्दे स

रसीकरुलोचनम भवभयमोचनगतशोचनशोचिरं वंदे । कमलाबुवसीननिलुठतिनिरन्तर मवनम
९ विसनकादिमुनेः शेतेयन्नित्यं विरमथितिघृतिपृष्ठतटीमधिवरशकुनेः ॥ पद्मावती ॥ कुंडलिकास
कथ्यते प्रथमं दोहायत्ररोलाचरणावतुष्टयं प्रभवति विमलं तत्र । प्रभवति विमलं तत्र पदं प्रति सुल
श्री लितयमकं अष्टपदी सा भवति विविधकविकौशलगम्यं । अष्टपदीसा भवति सुरचितपंडितमंडलि
८ कुंडलिनायभणितविबुधकासि कुंडलिका ॥ यथा ॥ वृन्दावनपरिकलनया धृतगोवर्द्धनधीर जयशेशव
शकलितशावा... वद्धकुवलयापील । वद्धकुवलयापीलनीलमणिभूधर सादर गुरुभैरवकीनाश
पाशघंडनदामोदर । गुरुभैरवकीनाशकृतस्तुति नवभवपालन गोकुलपालनकेलिसततसेवित

वृन्दावन ॥ कुंडलिका ॥ षट्कलमादौ विरचय शेषे रगणविभूषितं मध्ये नियमविहीनं द्वादशके य
तिसंगतं । फणिपतिपिंगलवर्णितकविकुलहृदयरंजनं पंचाधिकविंशतिकल हृत्तमिदं गगनांगनं ॥
यथा ॥ गिरिवरतनयापीनकुचरसपानविमुद्रितलोचने निद्राश्वासितसमीरणद्दूरदूरितभयमोचने । अ
तिवलक्विवरदसुरवलतारितसुरवरनायके अनुगतजनतातारिणि मम नतिरस्तु विनायके ॥ गगनांग
न ॥ आदौ षट्कलसंगतमेतत्तदनु पंचचतुःकलं । गुर्वन्तं द्विपदी नवतीह हि विंशत्यष्टकलदलं ॥
रणमपि मयि विनिधेहि विलासिनि मधुकरमदविमोचनी । विभ्रमायुधविषमायुधशासनविकले
सुमुखि लोचने ॥ द्विपदी ॥ द्विजवरनवगणमुपनय तदनु च विमलकमलदलमृदुलसुतनुरगणमि
ह हि खंजके । द्विदलविमलमतिफणिवरनरपति निगदितमिदमतिशयगुणसहृदयरंजके ॥ यथा ॥

गुञ्जतमसि मम मनसि घनसमयलघुशमयमनसिशयविशिखचयजनितरुजमायतां । अतिसुरभि
कुञ्जमभिनिगदघनमृदुपवनमुपनयतु हरिमिह तु सखि हृदये मलयजायतां ॥ खंजा ॥ द्विजवरमि
१ हविरसगुणितमुपनयतदनुजगणमपि विवेहि । स्वरगुणितमपरदलमधिकुरु वरफणिपतिसुम
श्री णितरुचिरशिखाहि ॥ यथा ॥ वकुलवनमृदुपवनरयनिहतविरहिशत सुरभिरयमेति । दयिततत
मविरहिमम हृदयमतिपततिसति सपदिहतविरहिशतविधुरयमुदेति ॥ शिखा ॥ दोहादलशो
७ भेयदा पंचकलो विमलो हि विराजति । फणिवरबद्धपतिः किल तदा चुलियाला निगदतामगायति ॥
यथा ॥ विनयवतीव्रतयुवती नरपतिसंसदि पूजाजायत । वाणी यस्य मनोरामा सुकृतीस एव भुवि

मुदमायत ॥ चुलिआला ॥ तत्सोरठाद्दन्तमिकुजनहृदिमुदमुपनयति । यद्दोहाविपरीतमनलनुतिरग
पतिरिति वदति ॥ यथा ॥ अभिनवजलधरनीलममलकमलदललोचनं । सखिपश्येमकदापिमधुमथ
नं नवमोचनं ॥ सोरठा ॥ द्विजवरसगणभगणललिता नव[illegible]तुर्दशकलकलिता । अन्तेगुरुमुपधायस
दाकावलिरेषामतिनदा ॥ यथा ॥ कौमुदकुदवं धुवदना । स्मितपीयूषजनितमदना । चपलविलोकन
जितहरिणीकरतिनकस्यमनस्तकरणी ॥ फाकलि ॥ सगणं विधाय जगणं निधाय श्रुतिसौख्यधामम
धुभारनाम ॥ यथा ॥ अयिमुंचमानमवधेवधानमुजपाशकेन मघनाशकेन ॥ मधुभार ॥ एकादशक
लधारिकविकुलमानसहारि । इदमाभीरमवेहि जगणमन्तनिधिधेहि ॥ यथातरलनयनवलितेन
॥

मदनंथरवलितेन। सुमुखिमनः सावेलारिक्षपदिनकस्यकरोषि॥ आभीर॥ द्वात्रिंशन्मात्रंभवतिपवित्रंपिं
गलजल्पितवृत्तवरं दशवसुभुवनैर्यतिरचश्र्ववति कविकुलहृदयानंदकरं। यद्यष्टचतुःकलकलितप
दसकलमितिदुर्मिलकानामधरं नरपतिवरतोषणं वंदिविभूषणं भुवनविदितसंतापहरं॥ यथा॥ यमु
श्री नाजलकेलिविलोलविलोचनगोपीजनहृतवसनवरं तज्जातविशालतमालतरोणतरुदुर्गमशाखारो
१० हपरं। निजभुजमदमत्तनेजापतिमानससंभ्रतदंभविनाशकरं करवरणेनभूपभ्रुरवितकमलंनमली
लामानुषवेषधरं॥ दुर्मिला॥ सप्तचतुःकलकलितपदसकलमन्त्याश्चितकुंडलकरुचिरा। नवुरुपयोधर
मिडफणिपतिवरर्णितमिदंवृत्तंरुचिरा॥ यथा॥ कस्यतनुर्भनुजस्यसितासितसंगमभाविविषितःपति

ता ।यस्य कृते करभोरु विषीदसि सिंहिका तपनि हि ते वलता ॥ कविता ॥ तुरगौकमुपधाय सुनरेन्द्र मवधाय ।
इह दीपकमवेहि लघुमन्तमधिपेहि ॥ यथा ॥ रणमात्रमतिवक्त्रजगदन्तदतिकंत ।धनलोभमपहायनमपश्य
नयनाय ॥ दीपकं ॥ रचितु सिंहविलोकितहृन्नवरं वस्यमकमनोहरचरणाधरं । द्विजवरगण सगण नगण
कलितं किलवेदचतुःकलगणललितं ॥ यथा ॥ दिवसाधवसादततिमिरवनं वनजावलिरोधनिसर्गधनं ।
धनदेन्द्र कृतांतपाशिनमितं मितभुवनतलं नम दिवसकृतं ॥ सिंहविलोकित ॥ षण्कलमा दिशुकं प्रथमं
कुरु संततं पंचकलं च ततो पिचतुःकलसंगतं ।नायकत्र चतुर्थमितो गुरुमंतके एकाधिकविंशति प्लवंग
मह्मतके ॥ यथा ॥ विष्णुविरिंचिविभाकरवासववंदितं विस्मृतविषयाविषादकमुनिजनसेवितं ।चंचल

याकुलितं सुखं न हि कामये शंकरपादसरोजरजःपरिभावये ॥ प्रवंगम ॥ यदि लघुगुरुवर्णनियमविरहि
॥ तमिह कलयवनुः कलभषट्गणं द्वाविंशत्कलविरचितमिदमिति शर्यहृदयहृदयजदुःखदलनं । लीलो
वती भवति करकर्णद्विजगणभगणजगणकलिता फणिनायकपिंगलविरचितमद्भुतवृत्तममगुंफल
श्री ललिता ॥ यथा ॥ रणपंडितचंडचंडमुंडासुरखंडितमुंडविनोदपरे समरातिथिरक्तवल्लरक्तवीजदलद
११ नदवदनवकेलिपरे । गुरुशुंभनिशुंभदंभरंभावलिभंगकुठारविलासधरे महिषासुररुधिरपानपर
मे परमेश्वरि मामवसदयतरे ॥ लीलावती ॥ इन्द्रासनं प्रथमं विसर्जय तदनु संचित षट्कलं तदनुपं
चकलत्रयं किल कुरु विरामे कुंडलं । अष्टाधिका भिह विंशति च कलाः कलावति सुंदरं हरिगीतमि

ति रुचिगीतकं वरहन्नमतिरसमंदिरं ॥ यथा ॥ सखिवंन्द्रमीति मनोन्दशं जगदेवशून्यमवेक्ष्यते पवि
मिघते मैंहृदयमर्मनदार्मसंप्रतिवीक्ष्यते । पारिजीयते वपुषा न्दशं न लिंवाडिमतातिसंगता रुदतीपवं
वदतीतिसा सुदतीयतीश वशंगता ॥ रुचिगीता ॥ प्रथमंयदि वशमं भवति विरामं तदनु निकामं
वसुरसकं वसुविमलतुरंगगमति हृदयं गमहर्षितभुजंगमनृपतिलकं । त्रिंशद्विकलासं
विडितविलासं सततनिवासं हृदजमुदः मदमुदित मुदित भुजंगी मोदनकं च वदति त्रिभंगी
वृत्तमदः ॥ यथा ॥ विविधायुधमंडितसंगरपंडितगणदंडितपाखंडमठेवंडासुरखंडिनि पुरह
रमंडिनि शशधरखंडिनि वहुजटे । भवसागरतारिणि दुर्गतिहारिणि मंगलकारिणि मयिरु

चिरं गिरिराजसुतावासिनि शैलनिवासिनि शंभुविलासिनि देहि वरं ॥ वह्निगणमंत्यरगण
१२ मेवचरणशोभितं पश्यसुदति नागेन्द्रपतिरेवदति नो क्षितं राजभजनकालप्रवर्तनएवव
चननं रंजनं हीरक इति नाम भवति कामभवति मज्जनं ॥ यथा ॥ ध्यानमपत सामपठ तना
श्री भरपतकेशवं धर्ममयत शर्मभजत कर्मसृजत शेशवं । ह्वारभवनदारशरण सारवजन
१२ वासना तावदयति नावतराति यावत्पतिशासना ॥ हीर ॥ त्वं पुरुषाकानिजमगतमिक्षण
गणमाणमत भवगतमति सुखनिगदपदं पदशवरभुवने यति रिपुक्षिपदि भवतिरसिक
जनहृदयविक्षितमदं । अष्टचतुःकलगणकृतगुणिगणा चरणविरामाक्षितसगणो कवि

दधिमुखसहितं भवति कविहितं छन्दः सुन्दरि जलहरणं ॥ यथा ॥ उपगम्य निभृततरमभिनवजलधरसुभग
सुदर्शनवक्रधरं । सखि कथय हृदयरुजं भुजगराजभुजममलकमलदलनयनवरं । अतिकुटिलक
ठिनकठमपनय मयि शठदर्शनमपि नहि देहि विरादविरांशुलता सदृशी नवयौवनेन कान्तिरविरभिरु
रुचिरतरा ॥ जलहर ॥ प्रथमं कुरु षट्कलमंतकुंडलमिह मध्ये च सुतुरगवरं संतापकरं दशवसुभुवनो
हमिरच्चरणमनि भवति विरामाय दिललितं कविवल्लभहितं । फणिनायकभणितं जगणविरहितं च
त्वारिंशत्कलकलितं भुवने महितं हतरसनिवहं तव मदनमहं नरपति संसदि लब्धपदं गुरुशौकारदं ॥
यथा ॥ विरहानलतप्ता सीदति सुप्ता रचितनलिनदलतल्पतले मरकतविमले करकलितकपोले गलित

निबालं नयति सततमादितेन निशा न निमेषं न दशा। न सखीमपि नन्दिति रुजमनु विन्दति निंदति किम
13 करकरनिकरं परितापकरं मनुते हृदि मारं मुक्ताहारं दिवसनिशाकरदीनमुखी जीवितविमुखी ॥
मदनगरुड ॥ आदौ कुरुष्व एकमत्र वन्तुः कलपंचानंदमितापि दशवस्वेकादशा भवति विरतिव
श्री शमाधिशुचामपलापि। विंशतिनवसंख्यां कविकुलसंख्यांनंदितगुणिगणकोटि मरकट्टाहतंकि
१२ ल्लजयस्तू च्ये कृतरिपुविनतकोटि ॥यथा॥ अभिमतधनदाता सिद्धिविधाता जगदंतरगतशीलदु
रितडुमदाही विघ्नविगाही कल्पक्षयकृतलील। भुवनत्रयवंदितगिरिजानंदितदनुजशिरसि स्थिरवास
दनुजतवरपापं देहि दुरापं वस्तुजतातिमिरविलास ॥मरकट्टा॥ इति श्रीदामोदरविरचिते वाणीभूषणे मात्रावृत्तं